

IRODALMI ÉRTESÍTŐ.

Brassai nyelvtanítási reformeszméiről.

Dr. Philipp Kálmán: A direkt módszer. Tanulmányok a direkt módszer eredetéről, fejlődéséről, mai állásáról, iskolai alkalmazásáról és fejlesztéséről. Budapest, 1911. Ára 4 K.

Nem akarunk e könyvvel részletesen foglalkozni. De Brassai neve és emlékezete kedves kötelességünké teszi, hogy első fejezetéről röviden megemlékezzünk. Ez a fejezet azokkal a módszertani kísérletekkel foglalkozik, melyek nálunk az élő nyelvtanítás terén történtek. E fejezetre okot szolgáltatott Kaiblinger Fülöp egy értekezése, mely a budapesti IV. ker. főreáliskola 1909/10. évi értesítőjében „*Brassai Sámuel nyelvtanítási reformja*“ c. jelent meg.¹

Ismeretes, hogy a 80-as évek óta az élő nyelvek tanítása terén hatalmas mozgalom indult meg, melynek célja általánosságban az volt, hogy az élő nyelvek tanítását megszabadítva a görög-latin nyelv tanításánál meggyökerezett évszázados lelketlen grammatizálástól, ne nyelvtant és nyelvtani formákat tanítson, hanem magát az élőnyelvet tanítsa meg, hogy a tanuló a gyakorlati életben használhassa. A reformhoz az első hatalmas lökést Viëtor működése és *der Sprachunterricht muss umkehren* jelszava adta. A jelszó mind több hívet toborzott. A kérdés a nyelvtanítók érdeklődésének mindennapi tárgya lett. Kezdetben csak elméleti jelentősége volt, de amikor 1902-ben a francia középiskolákban az ú. n. *direkt módszer* használatát kötelezővé tették, már szélesebb körökben s gyökkorlatibb érdekből kezdték a kérdést vizsgálni. Nálunk is ráterelődött a figyelem s ilyen módon jött rá *Kaiblinger* az idézett értekezésében Brassai értékes, de eddig csak szűk körben észre-

¹ L. „Keresztény Magvető“ 1910. 287—288. II. A Budapest székesfővárosi IV. ker. (belvárosi) községi főreáliskola ötvenhatodik értesítője az 1909—10. iskolai évről. Szerk. Dr. Kopp Lajos. 5—47. II.

vett és méltányolt reformeszméire és Kaiblinger értekezése terelre rá *Philipp* figyelmét Brassaira, akit első fejezetében kellő elismeréssel méltányol.

Tudni kell azonban azt is, hogy Brassai nyelvtanítási reformeszméit a külföld hamarabb észrevette, mint mi, Viétornak egy szükséztű jegyzete alapján. S érdekesen jellemző a mi magyar tudományos állapotainkra, hogy mi magunk Brassait külföldi közvetítés útján kezdjük ismerni és méltányolni. Kaiblinger „szemrehányásai elszomorítólag, megszégyenítőleg hathatnak reánk — mondja Philipp — akik a külföldön approbált eszmék, igazságok fejtegetésére, ismertetésére és fejlesztésére e nem egyszer egész életet fordítunk, — de a magunkról nem tudunk, vagy ami még rosszabb, nem is akarunk tudni“. Kiáltó bizonyíték erre nézve e munkácska, mely arra figyelmeztet bennünket, hogy *a nagyarányú, hatásában és kiterjedésében kiszámíthatatlan mozgalom, amely az élő nyelvtanítást teljesen új, egészséges, az iskola mai szellemének megfelelő alapjára helyezte, tulajdonképpen magyar elme dicsősége*. Újabban magyar ember foglalkozott először a reform széleskörű megindítása előtt *amely mélyen, olyan meggyőzően a nyelvtanítás reformjával, amely hullámszásba hozta az egész művelt világot*. Még lesújtóbb reánk nézve, hogy külföldön tudtak róla. Hogy érdemileg meg nem emlékeztek róla, azon egy cseppet se csodálkozunk. Egy odabiggyesztett jegyzetükből értesültünk a fontos hazai érdekű reformáló kísérletről. Sajnos, csak 28 évvel később. Annak köszönhetjük, hogy ma már tudunk Brassai Sámuel nyelvtanítási reformeszméiről, hogy ma már ismerjük törekvéseinek rugóit, alapját, amelyek a modern nyelvtanítási methodika alapjául szolgáltak . . . *A magyar idegen élőnyelvtanítás történetében mindenkorra elsőrangú helyet foglalnak el*. A nyelvtanításnak nálunk annyira csekélyszámú módszertani kísérletei között *hosszú időre a legfényesebb helyet biztosították maguknak*.“ Brassai tanai nem keltettek visszhangot; nem voltak hívei, követői. Elkeseredetten kellett harcolnia a meg nem értés ellen s mikor „Vom Sprachunterricht“ c. értekezése 1881-ben az Összehasonlító Irodalomtörténeti Lapokban megjelent, ezután nem sokára Viétor tanai világhódító útra indulnak. Brassai már 1837-ben írt ugyan a nyelvtanításról, de itt összeállítja „a mai nyelvtanítás vezérelveit, amelyekhez német név kellett, hogy értékük szerint széles e világon megbecsültesenek. Kis nemzetbeli nagyok tragikus sorsa érte Brassainkat is.

Semmikép sem lehet azonban az elég ok arra nézve, hogy *Brassai prioritását a nyelvtanítási reform megindító munkájában fenn ne tartsuk*. A fenn idézett értekezésben (Kaiblingeré) közreadott két felette értékes cikkelye könnyű szerrel győz meg bennünket *tanai mély, alapvető voltáról*, továbbá arról, hogy mennyire állják meg azok még ma is helyüket és mily sokat tanulhatunk még ma is belőlük.“ Kiírtam a könyvből e méltató sorokat, hogy vegyük észre, hogy Brassai még nem a múlté, hogy eszméi, gondolatai még mindig élnek, hogy nem róttuk még le iránta tartozó kötelességünket. Az ősszel Fitz József új könyve¹ nyomán egy cikk jelent meg Brassairól, a „magántudósról“, amely végtelen magasból sajnálja le Br. „hasztalan, céljavesztett, hamis körben forgó“ életét. Ítélje meg az olvasó: haszontalan élet volt-e az amelyről szakemberek így nyilatkoznak? (g. k.)

Dr. Szelényi Ödön: Eckehardt mester élete és tanítása.

Pozsony, 1913. Szelényi dr. sokoldalú és termékeny működése ismét egy kiválóan érdekes értekezéssel gyarapította filozófiai irodalmunkat.

Eckehardt mester életének körülményeit, tanainak világos rendszerét még mindezeideig homály borítja, minek oka részben munkáinak hiányos fennmaradása, másfelől az a mellőzés, melyben E. munkássága úgy látszik egész a legújabb időkig részesült. Pedig már Pfleiderer Ottó, a híres berlini teológus E.-ban látta a német vallásfilozófia megalapítóját és egyik legkiválóbb mesterét. A szerző azért igen nagy hálára kötelez, hogy mindazt, amit az Eckehardt-irodalom ez ideig produkált, magyar nyelven először nemcsak ismerteti, hanem E. egyéniségének és filozófiájának finom jellemzésével, tanítása főbb pontjainak találó méltatásával működése fontosságát kellően kidomborítja.

Maga E. koránál és munkásságánál fogva igen érdekes egyéniség. 1260—1327-ig élt abban az időben, mikor a középkori ideálok lassankint hanyatlásnak indultak s a még távollevő óriási változások kétségtelen előjelei már világosan láthatók voltak. E. a nagy változásokat megelőző úttörő férfiak egyik tipikus képviselője. Még egészen az egyház hűséges szolgája ugyan, a pápa feltétlen

¹ A könyvet ismertetni fogjuk.

tisztelője, de tanaiban itt-ott már felcsillan a dogmatikától magát függetleníteni akaró önálló gondolkodás, mely néha akaratlanul is ellenkezésbe kerül az egyház hivatalos tanításával. Ezért került a kiváló férfitu abba a tragikus helyzetbe, hogy élete vége felé ellenségei heressissel vádolták. Meg sem érhetta ügye tisztázódását, mert időközben meghalt.

Tanításaiban sok érdekes és mély gondolat található, melyek némelyike máig is tiszteletet biztosít E. mesternek.

Lélektana általában Tamás és Augustinus hatása alatt áll, de azért nincsen eredetiség nélkül. A lélek szerinte a test egyszerű formája, mely osztatlanul áthatja a test minden részét. A lélekben megkülönböztet három alsóbbrendű és három felsőbb erőt. Az előbbiek: bescheidenheit (ésszerűség), az indulat és az érzéki vágy, az utóbbiak: a memoria, az értelem és az akarat. A megismerés úgy megy végbe, hogy az alsó erők az érzékek adatait rendezik és tovább juttatják a felső erökhöz. A lélek alapja és az istenség között nincs elválasztó médium, s így isten és az ember között közvetlen az érintkezés. *A megismerésben van tehát a boldogság, mert csak benne lehetek egygé Istennel.* E. tanának ezen pontja igen jellemző mistikus gondolkodásmódjára s többször talált visszhangra az újabb filozófiában is (Böhme, Iacobi).

A megismerés végcélja tehát isten. Metafizikai fejtegetéseiben Isten fogalmát igyekszik bővebben kifejteni és megmagyarázni s rámutat az istenség és az emberi lélek összefüggésére.

Erkölcstanának kiválóan értékes momentuma az, hogy nem a külső cselekvésre, hanem a tett belső lelki okaira, tehát a *belső életre* helyezi a fösúlyt. Az érzület előtérbe állításával, az akarat idealizmusának a hirdetésével jóval megelőzte korát, s talán ez a pont az, mely legtöbb figyelmet érdemel tanításaiban.

Szerző E. főbb elveit — melyekből néhányat itt vázlatosan bemutattunk — szoros logikai összefüggésben tárgyalja, s az egyes adatokból igyekszik az egész rendszer konturját megrajzolni, ami igen szépen sikerül is neki, holott ez épen Eckehardtnál, kinek gondolatai rapszodikusan s többnyire prédikációiban található meg — nem volt könnyű feladat. Az értekezés ezen kiváló előnyei miatt méltán tarthat számot az olvasó közönség figyelmére.

(Dr V. B.)

Jegyzőkönyv az unitárius tanárok V. értekezletéről. Kolozsvár, 1912. Az 1912. máj. 30-án tartott tanári értekezlet jegyzőkönyve, mely tartalmazza az ott felolvasott következő értekezéseket is: Dr. Kiss Ernő: A ma és a holnap középiskolája; Péter Lajos: Az évvégi osztályvizsgálatok a középiskolákban; Kovács Kálmán: Nehány szó a középiskolai rendtartásról. Az értekezletet Csifó Salamon teol. dékán, elnök megnyitója vezette be.

A tiszta intuíció és a művészet lírai jelleme. Irta Benedetto Croce. Fordította dr. Kiss Ernő. Kolozsvár, 1912. A nagynevű és eredeti nyomokon járó olasz szerző ez esztétikai értekezését, melyet ő a Heidelbergben tartott III. nemzetközi bölcséleti kongresszuson olvasott fel, kartársunk szépen folyó magyar nyelven fordította le s az Erdélyi Lapokban adta ki, melyből ez a kis füzet különnyomat.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület évkönyve 1912. évre. Szerkesztette Erdélyi Pál főtitkár. Kolozsvár, 1913. Ez a gondosan szerkesztett évkönyv képet ad arról a tervszerű és szakavatott munkáról, mely az Erdélyi Múzeum-Egyesületet az utolsó decennium alatt a maga gyűjteményeivel és táraival az ország legelső kultúrtenyezői sorába emelte; de bepillantást enged azokba a pénzügyi nehézségekbe is, melyekkel az egyesületnek küzdenie kell s amelyek miatt páratlan gyűjteményeit még ma sem tudja kellő módon kiállítani.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog- és Társadalomtudományi Szakosztályának kiadványai III. füzetétül: *1910/12. év. szakosztályi előadások.* A szakosztály megbízásából Biró Balázs dr., egyet. m.-tanár és Pordea Gyula dr., ügyvédek közreműködésével szerkeszti Bochkor Mihály dr., jogakadémiai tanár. Budapest. Benkő Gyula könyvkereskedése. (Ára?) E kiadvány az E. M. E. jog- és társadalomtudományi szakosztályának kettős feladatát támogatja ki: művelni a történelmi jogtudományt, tanulmányozni a jogfejlődést, feldolgozni és szervesen beállítani a legújabb jogi alkotásokat is a fejlődés folyamatába; másfelől pedig ráirányítani

a figyelmet a modern jogpolitikai feladatokra és előkészíteni azok megvalósítását. De egyben némi képet nyújt arról a lelkes és cél-tudatos munkásságról, mely az Eme e legújabb szakosztályában megindult s amellyel a társadalom érdeklődését maga iránt teljes mértékben meg tudta nyerni.

„Maros-Vásárhelyi Lexikon“. Helyi Lexikon, mely 15 íven, 118 cikkben a város történelmi, nevezetesebb egyleteit, köz-intézeteit és ama kiváló férfiak életrajzát és munkásságát ismer-teti, kiknek nevéből a város utcái elkereszteltettek. Az első ilyen mű, mely hazánkban eddig megjelent. Közvetlen vonatkozással leginkább csak a helyiekre és onnan elszármazottakra bir, de azért élvezettel és érdeklődéssel olvashatja mindenki, aki e roham-lépésekkel haladó derék székely várost megismerni óhajtja. A szá-mos képpel illusztrált mű ára 1 korona 20 fillér, térképpel 2 korona, mely összeg előzetes utalványozása ellenében a könyvet postán küldi meg Szentgyörgyi Dénes szerkesztő. Ajánljuk a könyv-barátok figyelmébe ezt a munkát.

KÜLÖNFÉLÉK.

Előfizetési felhívás folyóiratunk tárgy- és névmutatójára. A Keresztény Magvető eddig megjelent 47 évfolyamának *tárgy- és névmutatója* nyomda alá elkészült. Az év folyamán szeptember elején kikerül sajtó alól. Terjedelme tömött szedéssel körülbelül 10–12 nyomtatott ív lesz. Előfizetési díja 4 korona. Ez összeg előzetes beküldése esetén a kötetet a megrendelőknek a megjelenés után díjmentesen fogjuk megküldeni. E név- és tárgymutató az egyház és iskola történetét, a nevelés és oktatás kérdéscit kutatók és tanulmányozók részére megbecsülhetetlen és nélkülözhetetlen kalauz lesz. Felkérjük azért folyóiratunk olvasóit, különösen a tisztelendő esperes és lelkész urakat, hogy e nagy anyagi áldozattal járó ügyet magukévá téve előfizetőket gyűjteni sziveskedjenek. Öt előfizető után egy ingyen példány jár

A szerkesztő kiadók.

Az új vallás és közoktatási miniszter és államtitkár. A gyorsan változó politikai események utolsó füzetünk óta dr. Jankovich Béla államtitkárt miniszterre emelték, kinek helyét *Benedek* Sándor közigazgatási bíró foglalta el, aki több mint egy évtizede társelnöke az Állami Tisztviselők Országos Egyesületének s e minőségében buzgó és tevékeny működést fejtett ki az állami tisztviselők fizetésrendezési mozgalmaiban.

Az új államtitkár márc. 29-én tette le hivatalos esküjét Jankovich miniszter előtt és azután elfoglalta hivatalát. A miniszter meglehangú üdvözlő beszédére az államtitkár azzal kezdte beszédét, hogy nem a kultuszminisztérium talajából nőtt ki. Bíró volt és kielégítette lelkét az a magasztos feladat, hogy az állam és a közönség között való jogvitában a hatalmas állammal szemben is sikerült érvényre emelnie az anyagi igazság erejét. S hogy bírói állását mégis fölcserélte az államtitkárival, tette azért, mert a kultuszminiszter azt mondta neki, hogy ez hazafiui kötelesség. A kötelesség elől pedig nem tért ki soha. Tudja jól, — úgymond — hogy itt kétszeres nehéz feladat vár rá Bizik a miniszterben, államtitkár kollégájának támogatásában, a tisztviselői kar kollégiális érzésében, a maga akaraterejében és legfőképp isten jószágában, hogy sikerrel szolgálhatja nemcsak az igazságot, a kultura föladatait, de az állami tisztviselők szociális érdekeit is. Szívvel, lélekkel jött ide, mert szívhez csak szív találja meg az utat. Ezzel az érzéssel ajánlotta magát a miniszter és a kartársak barátságos jó indulatába.